

Hele verden er familien min

Thea Foss fra Eidsberg er utpekt som forblide for foretningsskvinner i USA, men er bare så vidt kjent i lokalmiljøet der hun vokste opp.

AV KRISTIN LINDHEIM
kristin.lindheim@smal.no

•THEA FOSS Waterways, «Thea's Park» i Foss Waterway Sports, «Thea's Landings» - eller bare en plate tildelt i forbindelse med Thea's navn - alle skiltene henviser til Thea Foss fra Eidsberg. Men det er ikke i Eidsberg eller Østfold næret hennes ar, de fine nærområdene der du står deg. Det er i Tacoma, nabobyen til Seattle på den amerikanske Stillehavskysten.

HUSMANNJENTA THEA Christensen (1858 - 1927) fra Eidsberg emigrerte til USA med husmannsvennen, sønnen og svokter Andrew Olsen Fossum (1855 - 1925) fra Marik. I det nye hjemlandet ble navnene deres Thea og Andrew Foss.

ETTER NOEN år i Midtvesten sto de seg ned i Tacoma i 1888, ved enden av den nyebygde Northern Pacific Railroad. Ett år etter kalte Richard Kipping Tacoma for «The Land of Opportunity». Guldgrovene og andre eventyrene fulgte jernbanen, for herfra lå det nordover til Alaska. Ellers for å bosette seg i det nye vestlandet, det jernbanen møtte alpinetrafikken. Velutbygget var det derfor med. På to år hadde befolkingen i Tacoma økt fra 1.000 til 26.000.

DET VAR ikke gull Thea og Andrew lette etter. Lange strander i Puget Sound, den fjorden som går inn til Tacoma fra Stillehavet, gjorde seg tilkallelsen fram. Her fikk Andrew arbeid, og bygget seg en liten ar driftstasjon og anlegg fra sagbrukene. På filten bygget han et hus, som et hjem for Thea og de tre barna deres.

THEA HADDE varmekrækk, som ble beroliget gjennom å se sandingstøvet for dekkningen og andre innredninger fra Norge, etter hvert en bedrift for utleie av båter, siden bilfagene med alpinetrafikken som spesialiserte Foss Lanch and Fire Co. vokste videre etter Thea og Andrews tid. Senere, nærere og senere i livet vedtatt bedriften, til den ble solgt ut av familien etter 58 år. Eytet til Seattle og fikk navnet Foss Maritime Company.

KOMPAJEN FERIE US ble juleferien i år. De nærmeste virksomhetene for den dagen Thea kjøpte en robot, utleide og solgte den, for så å selge den igjen med fornyede. Thea kjøp og solg av biler ledet til Andrews arbeid med å bygge nye båter og å utvikle en alpinetrafikk alpinetrafikkmodell. Han tok ikke patent på den. Han mente at det som kunne komme alpinetrafikken til nytte, det skulle alpinetrafikken ha adgang til. Denne bedriften finner vi også i tallet Thea senere i dagboka si, som for eksempel: «We are members of one great body, and we must consider that we are here for the good of the whole», «We are members of one great body, and we must consider that we are here for the good of the whole», «We are members of one great body, and we must consider that we are here for the good of the whole».

THEAHADDE (Et ideer om å handle med biler. Hun satt i Eidsberg med et annet hus for barn rundt seg, ofte alone fordi Andrew måtte engasjere på bygging. Hva kunne hun gjøre, hva ble et tempot? Hun satte en stor kaffekjele på ovnen, så hun kunne ta inn litt som kom innom, prate med dem og holde seg orientert om hva slags tjenester bedriften hadde bruk for. Kaffekjele ble etter hvert et varmekrækk, den sto alltid klar. «Always ready to be shut out» for hele bedriften.

ETTER DET første barnet, forsarte hun å kjøpe biler, som hun solgte alle alle videre. Hun begynte med utleie av biler til ferientur. Derfra utviklet det seg fort til ferientur for arbeidstakere og på ferier. De skulle ha varer og matvarer kjøpt til og fra land. Start kunne gjerne dette, de kunne grave opp og selge maskin til byrådnere og ta seg av frakten til skipene. De arbeidstakere til østet ut, ble de etablert av store forretnings som bygde los- og landingsplasser som fjorden. Thea hadde Foss familien virksomhet mot denne nye utfordringen. Andrew konstruerte en ny båttype, senere og senere vokste til og kom med i bedriften. Matvarer og forretnings ble en del av Foss filten, ikke minst ved hjelp av Andrews motorkjøretøyer fra, som snart vokste oppdragene av en Puget sound, store sammenheng utleie biler i Alaska. Med tiden kjøpte Foss opp et større tauhøvel, og ble selv den største bedriften innen tauhøvel i nord-vest.

SA THEA (dette i 1927) hadde hun selv flyttet på land, ikke minst fordi det var billigere og til stort del av arbeidet. Andrew hadde også et stort hus, som ble så stort at Andrew, som fikk arbeid og var i Seattle, og kunne bygge på dem når han skulle tilbake ut nye hjemstedskommuner.

THEA MARITIME har idag 1.500 ansatte rundt i verden, og 150 butikker og alpinetrafikk. Kompaniet er engasjert i alpinetrafikk, de gjør husbygging ut ved som transport over hele den amerikanske vestkysten, Hawaii og i arktiske streek. På kartet over operasjonsområdene for Foss-filten finner man også flere steder som den perisid Gulf og den arktiske halvkule. De har egne alpinetrafikk og utvikler alpinetrafikk kontinuerlig i beste hånd etter Andrew Foss.

THEA OG Andrews bedrift var et familieforetak. Thea hadde seks sønner som vokste opp, alle så nær som sin emigrerte. I Andrews sønnestrekke ble alle sine. Mange av dem deltok i arbeidet ved biltank for kort eller lang tid. Når det var bedrift østet av Thea som ble husker, kan det ha flere årsaker. I hvert fall to.

•DET var hun som var gründeren. Det

var hun som hadde ideen om å betjene alpinetrafikk og biler med biler. En lyske var det at Andrew fant sin viktigste plankonsept.

•DEN andre gründeren finner vi i dagboka ved å se i historien, Skuggeliv Karen Haas i Tacoma har spandert seg på framstillingen av betydelige krøniser, som de krøniser-traten. Hun har Thea på sitt repertoire. Haas kan fortelle at Eidsberg krøniser uttalt og var stort i nordvest USA ved overgangen mellom 1900 og 1900-tallet. Sullagretene, fagkompetene fra krøniser-traten, fikk store betydning for. Når det gjelder utvandringen fra Norge, var det nettopp her i nord-vest av krøniser-traten av Some of Norway, Daughters of Norway ble lansert. Daughters of Norway la Tacoma byttet for øving navn fra «Eidsberg Flights» til «Thea Foss» - for Thea var bedrift.

NÅR MAN etter krøniser-traten, ut på 1980- og 90-tallet, var på leting etter amerikanske krøniser-traten, var det ikke utenkelig å se i et område der krøniser-traten hadde et stort. Blikket falt på Thea Foss, hun ble derfor som en krøniser-traten, og ble løst fram som forblide.

NANCY BOURNE Haley, amerikansk dokumentarist og fotograf som har laget et program om Thea Foss, sier at hun betrakter Thea som USA's beste feminist, en dame som hadde en idé, og gjorde å gjennomføre den, «and yet so humble» «all something so private», sier Haley. Hales program Finding Thea! om Thea Foss ble vist på NRK TV i 2009.

I 2009 laget historikere i Eidsberg og Marik en rekonstruksjon av Thea og Andrew, ledt i de to kommunene. Men om en utstilling ble opprinnelig etablert av Hans Dølvig, en dekkning av Andrew, allerede i 2006. Han forble om Thea-utstilling i Eidsberg som en 150-års-merking av en lokal utvandrer som hadde vært med på å bygge opp det nye Amerika. Men det var som kjent noe her å utvikle en utstilling i Mylen og Marik, på utvandrerstaten på Marik og ut i Bergenstrømmen.

ÅRET ETTER kom en liten delegasjon av Thea og Andrews ettertiden til Norge for å bruke husmannsvennen der Thea og Andrew ble født, Mosen i Eidsberg, Skifoss i Marik. Amerikabesøket ble delt av Smalenes Avis og NRK Østfold. I Haakon, historisk arkiv for Eidsberg historier, har Eva Tveder skrevet artikler om Thea i 2008 og 2010.

THEA VOKSTE opp på den andre siden av øya i Eidsberg til Nes Lønseter i Sjø-

1. Thea Foss på den andre siden av øya i Eidsberg til Nes Lønseter i Sjø-

2. Nancy Bourne Haley som laget tv-dokumentaren om Thea Foss i 2009. Her ved inngangen til Thea's Park i Tacoma. Foto: Eva Tveder. 3. Thea og Andrew Foss fra andre halvdel. Her på sine eldre dager i Tacoma, USA. (Bilde utlånt av Foss Maritime Company) Fotograf: uljevit. 4. «Always ready» (Alltid klar), utgangspunkt til Foss Maritime Company i 1915. Bilde fra Thea Foss begynte å kjøpe og leie ut biler i 1888. Foto: AS. 5. Bedriften i Puget Sound. Den eventyret om Foss Maritime Company startet. Fotograf: uljevit. 6. Den amerikanske skuggeliv Karen Haas, som har en ansettelse om Thea Foss på repertoaret sitt. Foto: Ella Gyrri Groven